

Қазақстан Республикасының
Президентінің
2005 жылғы " __ " _____
N __ Жарлығымен
бекітілген

ШЕТЕЛДЕ ТҰРАТЫН ОТАНДАСТАРДЫ ҚОЛДАУДЫҢ 2005-2007 ЖЫЛДАРҒА АРНАЛҒАН МЕМЛЕКЕТТІК БАҒДАРЛАМАСЫ

АСТАНА - 2005 жыл

МАЗМҰНЫ

- 1 . П а с п о р т ы
- 2 . К і р і с п е
3. Проблеманың қазіргі жай-күйін талдау
4. Бағдарламаның мақсаты мен міндеттері
5. Бағдарламаны іске асырудың негізгі бағыттары мен тетіктері
- 5.1. Шетелде тұратын отандастарды қолдау мәселелері бойынша
нормативтік құқықтық базаны жетілдіру
- 5.2. Шетелде тұратын отандастармен тығыз экономикалық
қарым-қатынас орнату үшін жағдай жасау
- 5.3. Шетелде тұратын отандастармен тұрақты негізде
мәдени-гуманитарлық байланыстарды ұстау үшін жағдай жасау
- 5.4. Шетелде тұратын отандастарды ақпараттық қамтамасыз ету
- 5.5. Шетелде тұратын отандастарды Қазақстан Республикасының
оқу орындарында білім алуға дайындау үшін жағдай жасау
- 5.6. Шетелдік қазақ диаспорасының бірігуіне ықпал ету
6. Қажетті ресурстар және оларды қаржыландыру көздері
7. Бағдарламаны іске асырудан күтілетін нәтиже және оның
индикаторлары

1. Паспорты

Атауы Шетелде тұратын отандастарды қолдаудың
2005-2007 жылдарға арналған мемлекеттік
бағдарламасы

Өзірлеу үшін Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2003 жылғы
негіздеме 5 қыркүйектегі N 903 қаулысымен бекітілген

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2003-2006 жылдарға арналған бағдарламасын іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспарының

6.5.10-тармағы

Негізгі әзірлеуші Қазақстан Республикасы Мәдениет, ақпарат және спорт министрлігі

Мақсаты Біртұтас қазақ ұлтының құрамдас бөлігі ретінде шетелде тұратын отандастарды әлеуметтік-экономикалық құқықтық қорғау мен қолдаудың мемлекеттік жүйесін жасау

Міндеттері шетелде тұратын отандастарды қолдау мәселелері бойынша нормативтік құқықтық базаны жетілдіру; шетелде тұратын отандастармен тығыз экономикалық қарым-қатынастар орнату үшін жағдай жасау; шетелде тұратын отандастармен тұрақты негізде мәдени-гуманитарлық байланыстарды ұстау үшін жағдай жасау; шетелде тұратын отандастарды ақпараттық қамтамасыз ету; шетелде тұратын отандастарды Қазақстан Республикасының оқу орындарында білім алуға дайындау үшін жағдай жасау; шетелдік қазақ диаспорасының бірігуіне ықпал ету.

Іске асыру мерзімі 2005-2007 жылдар

Қажетті ресурстар және қаржыландыру көздері Бағдарламаны қаржылық қамтамасыз ету республикалық бюджет қаражаты есебінен жүзеге асырылады.

Республикалық бюджеттен қаржыландырудың жалпы көлемі - 1789773 мың теңге, оның ішінде 2005 жылы - 591589 мың теңге; 2006 жылы - 594418 мың теңге; 2007 жылы - 603766 мың теңге.

Бағдарламаны 2005-2007 жылдары қаржыландыру үшін қажетті бюджет қаражатының көлемі тиісті қаржы жылына арналған республикалық бюджетті қалыптастыру кезінде нақтыланатын болады.

Бағдарламаны
іске асырудан
күтілетін нәтиже
және оның
индикаторлары

Бағдарламаны іске асырудан күтілетін оң
нәтижелер шетелде тұратын отандастармен
жан-жақты байланысты дамыту және нығайту үшін
қажетті жағдай жасауда Бағдарламаны іске асыру
нәтижесінде:

- 1) шетелдегі қазақ диаспораларымен өзара қарым-қатынас мәселелері бойынша мемлекетаралық байланыстарды реттеудің құқықтық негіздерін жетілдіру (2006-2007 жылдар);
- 2) Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығы елдерімен азаматтық алудың оңайлатылған тәртібі туралы халықаралық шарттардың жобаларын әзірлеу (2006 жылдың екінші жартысы);
- 3) шетелде тұратын отандастар қатарынан бизнес өкілдерін Қазақстан экономикасына біріктіру үшін қажетті құқықтық және ұйымдастырушылық жағдайларды қалыптастыру (2006-2007 жылдар);
- 4) әлеуметтік зерттеулерді жүргізу: 2005 жылы - екі, 2006 жылы - бір, 2007 жылы - үш;
- 5) әлеуметтік зерттеулердің нәтижелерін ескере отырып, "Шетелде тұратын отандастардың жағдайы және оларды қолдау жөніндегі шаралардың іске асырылуы" деген тақырыпта жыл сайынғы талдамалық баяндамалар дайындау;
- 6) шетелде тұратын отандастарға қазақ ұлттық мәдениет орталықтарының жұмысын ұйымдастыруға жәрдем көрсету (2005-2007 жылдар);
- 7) м ы н а д а й :
Еуропа елдерінде тұратын қазақ жастарының өнер және спорт (2005 және 2007 жылдар), шетелде тұратын отандастардың халық шығармашылығы (2006-2007 жылдар), қазақ диаспорасы өкілдерінің қатысуымен ақындардың халықаралық мүшайрасы фестивальдарын (2005-2007 жылдар) өткізу;
- 8) Таяу және алыс шет елдердегі қазақ әдебиеті мен мәдениетінің күндерін өткізу (2006-2007 жылдар);

9) "Caspionet" спутниктік арнасының хабар таратуын қамтамасыз ету, ғаламдық Интернет желісінде қазақ тіліндегі www.otandastar.kz web-порталын құру (2007 жыл), отандастарымыз тұратын елдерде "Туған тіл" мамандандырылған альманахын шығару мен таратуды ұйымдастыру (2005 - 2007 жылдар);

10) таяу және алыс шет елдердегі қазақ мектептерінің оқулықтармен, оқу-әдістемелік құралдармен қамтамасыз етілуін жақсарту (2005 - 2007 жылдар);

11) жыл сайын шетелде тұратын отандастармен өзара қарым-қатынас жасау мәселелері бойынша 10 ғылыми-практикалық конференциялар, семинарлар және дөңгелек үстелдер өткізу;

12) Қазақтардың Дүниежүзілік III құрылтайын (2005 жылы), Кіші құрылтайын (2006 жылы) өткізу

жоспарлануда.

2. Кіріспеде

Шетелде тұратын отандастарды қолдаудың 2005-2007 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы (бұдан әрі - Бағдарлама) Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2003 жылғы 5 қыркүйектегі N 903 қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2003-2006 жылдарға арналған бағдарламасын іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспарының 6.5.10-тармағына сәйкес әзірленді.

Бағдарламада шетелде тұратын отандастарды (қазақтар мен бұрынғы қазақстандықтарды) қолдаудың стратегиялық мақсаттары мен міндеттері айқындалған, сондай-ақ оларды іске асырудың негізгі бағыттары мен тетіктері белгіленген.

Шетелде тұратын отандастарды қолдаудың құқықтық негізі Қазақстан Республикасының Конституциясында, "Қазақстан Республикасының мемлекеттік тәуелсіздігі туралы" Конституциялық Заңда, "Көші-қон туралы" Қазақстан Республикасының Заңында, Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2001 жылғы 29 қазандағы N 1371 қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасы көші-қон саясатының 2001-2010 жылдарға арналған салалық бағдарламасында, "Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2005-2010 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы туралы" Қазақстан Республикасы Президентінің 2004 жылғы 11 қазандағы N 1459 Жарлығында, сондай-ақ Қазақстан Республикасы мен басқа мемлекеттер арасындағы азаматтықты ауыстыру мен ұлттық диаспораларды дамытуға

қатысты қолданыстағы халықаралық келісімдерде қамтылған.

1996 жылдан 2000 жылға дейінгі кезеңде шетелде тұратын отандастарды қолдау Қазақстан Республикасы Президентінің 1996 жылғы 31 желтоқсандағы N 3308 Жарлығымен бекітілген Шетелде тұратын отандастарды қолдаудың мемлекеттік бағдарламасына сәйкес жүзеге асырылды. Бағдарлама іс-шаралар кешенімен ұсынылды және алты негізгі бөлімнен тұрды: ғылыми қамтамасыз ету, нормативтік құқықтық база, білім беру, мәдениет, туризм және спорт, кітап шығару және бұқаралық ақпарат құралдары мәселелері, ұйымдастыру шаралары.

Бағдарламаға сәйкес көші-қон процестерін реттейтін бірқатар маңызды құжаттар әзірленіп, тиісті мемлекеттердің қарауына ұсынылды, "Көші-қон туралы" Қазақстан Республикасының Заңы және шетелдегі отандастарымызды қолдау мәселелері бойынша өзге де нормативтік құқықтық актілер қабылданды.

Қазақ диаспорасының тарихи отанымен білім беру және мәдениет салаларындағы рухани байланыс мәселелері нақтылы шешіліп келеді. Таяу және алыс шет елдердегі қазақ диаспораларымен тұрақты байланыс орнату және оны қолдау жөнінде үлкен ұйымдастыру жұмысы жүргізілді.

Шетелде тұратын отандастарымызбен өзара іс-әрекеттің көп жоспарлы мәселелері талқыланған Қазақтардың дүниежүзілік, сондай-ақ Кіші құрылтайлары Қазақстанда және шетелде өткізілді.

Алайда, Қазақстан Республикасы Президентінің 1996 жылғы 31 желтоқсандағы N 3308 Жарлығымен бекітілген Шетелде тұратын отандастарды қолдаудың мемлекеттік бағдарламасының іске асырылуын бақылау жүктелген Ұлттық саясат жөніндегі мемлекеттік комитетінің қайта ұйымдастырылуына байланысты, онда көзделген іс-шаралардың орындалуын дәйекті үйлестіру қамтамасыз етілмеді.

Сондықтан, бүгінгі таңда бұл салада жинақталған тәжірибе мен орын алып отырған проблемаларды ескере отырып жасалған шетелде тұратын отандастарды қолдаудың жаңа бағдарламасын қабылдау қажеттілігі пісіп-жетіледі.

Осы Бағдарлама шеңберінде шетелде тұратын отандастардың ұлттық-мәдени, рухани және тілдік қажеттіліктерін қанағаттандыру, олардың тарихи отанына қайтып оралуына жәрдем ету жөніндегі қызметті жүзеге асыру көзделеді.

3. Проблеманың қазіргі жай-күйін талдау

Шетелдегі тұратын отандастармен жан-жақты байланыс орнату, анағұрлым дамыған әлемдік диаспоралар қалыптастыру, оларға мәдени-гуманитарлық, білім беру салаларында қолдау көрсету, олардың тарихи отанына оралуына жәрдем ету дәстүрі әлемдік практикада ежелден орын алып келеді. Оған мысал ретінде әлемдегі, оның ішінде Қазақстанда тұратын өз отандастарымен тығыз байланысты қолдайтын Германия, Польша, Израиль, Оңтүстік Корея, Армения сияқты мемлекеттердің

тәжірибесін келтіруге болады.

Ресей Федерациясында отандастарға қолдау көрсету мәселелері, адам мен азаматтың өзінің азаматтық, саяси, әлеуметтік, экономикалық және мәдени құқықтарын жүзеге асыруына қолдау көрсетуге, ұлттық ерекшеліктерін сақтауға бағытталған "Ресей Федерациясының шетелдегі "отандастарына" қатысты мемлекеттік саясаты туралы" Федералдық заңының деңгейінде реттеледі.

Біздің елімізде жасалған нормативтік құқықтық база, сондай-ақ білім беру саласында шетелде тұратын отандастарымызды қолдаудың жолға қойылған жүйесі, атап айтқанда, жоғарғы оқу орындарына түсуге арналған квоталарды ұлғайту, сондай-ақ, отандастардың тарихи отанына оралуына арналған квоталарды жыл сайын ұлғайтуға бағытталған мемлекеттің көші-қон саясаты аталмыш проблеманың күшті жақтары болып табылады. "Кәсіптік орта және кәсіптік жоғары білім беру ұйымдарына оқуға түсу кезінде адамдардың жекелеген санаттары үшін қабылдау квотасын белгілеу туралы" Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2002 жылғы 11 қарашадағы N 1188 қаулысына сәйкес шетелде тұратын отандастарға арналған квоталар бекітілген білім беру тапсырысының 2 пайызын құрап отыр. Сондай-ақ, оқытуға бөлінген шығыстар да ұлғайып отыр. Егер олар 2003 жылы 1 студентке 97,9 мың теңгені құраса, ал 2004 жылы олар 120,5 мың теңгені құрады. Жыл сайын мемлекеттік тапсырыста Қазақстанның жоғары оқу орындарының дайындық бөлімдеріндегі қазақ диаспорасының өкілдерін оқыту үшін орындар бөлінеді.

Бүгінгі таңда дүниежүзінің қырықтан астам елдерінде тұратын қазақ диаспорасының өкілдері қазақ ұлты өкілдерінің жалпы санының үштен бірін немесе 4,5 млн. адамды құрайды. Олардың басым көпшілігі Қазақстанмен шекаралас мемлекеттерде шоғырланған.

Соңғы статистикалық деректер бойынша Өзбекстанда - 1,5 миллион, Қытайда - 1,3 миллион, Ресейде - 900 мың, Түркіменстанда - 100 мың, Монғолияда - 80 мың, Қырғызстанда - 45 мың қазақ тұрады. Біршама қазақтар Түркияда, Иранда және Ауғанстанда тығыз шоғырланған. Бірқатар Батыс Еуропа елдерінде де қазақ диаспорасы бар.

Шетелде тұратын қазақтар біртұтас қазақ ұлтының құрамдас бөлігі болып табылады. Олар ана тілінде сөйлейді, ұлттық дәстүрлер мен әдет-ғұрыптарды сақтайды, Қазақстанды өзінің тарихи отаны деп санайды. Кейбір елдерде қазақтар тығыз орналасқан жерлерде олардың ана тілінде білім алу, ұлттық мәдениет пен дәстүрді дамыту мүмкіндігі бар. Соның нәтижесінде диаспора өкілдері шетелде қазақ мәдениетінің, әдебиеті мен өнерінің бай қорын қалыптастырды.

Осыған қарамастан, соңғы кезде шетелде тұратын отандастарымыздың ұлттық-рухани, мәдени жағдайына байланысты көптеген проблемалар туындады. Олардың бірі - қазақтардың өздері тұратын елдердің этникалық ортасына сіңуі салдарынан ана тілінен, салт-дәстүрінен, ұлттық жаратылысынан ажырау қаупі.

Нәтижесінде миллиондаған этникалық қазақтар ассимиляцияға ұшырады және қазақ ұлты үшін жоғалуы мүмкін.

Өздері тұратын елдердің әрқайсысында қабылданған білім беру жүйесін және графикасын негізге ала отырып, қазақ мектептерінде оқитын қазақ диаспорасының өкілдері әр түрлі жазуды қолданады. Осыған орай, бір елде тұратын қазақтар екінші елде тұратын қазақтардың ауызша сөздерін ұққанымен, онда қалыптасқан жазбаны қабылдай алмайды. Мысалы, Қытайдағы қазақ диаспорасы араб әліпбиіне негізделген жазбаны пайдаланады. Монғолия мен Ресейде тұратын қазақтар кириллицамен жазады, еуропалық қазақтар латиницаға негізделген әліпбиді пайдаланады, Өзбекстан мен Түркіменстан латиницаның ұлттық түрлеріне көшкен. Иран мен Ауғанстандағы қазақ жазбасының өзіндік ерекшеліктері бар. Бұдан басқа, қазақ тілінің грамматикасы мен қазақ әдебиетінің тарихы әр елде әр түрлі оқытылуда. Соның салдарынан, саны жыл сайын азайып келе жатқан шетелдердегі қазақ мектептерін бітірген түлектер республикамыздың оқу орындарына түсе алмайды. Бұдан басқа, олар тұратын елдердегі оқу орындарына түсуде қиындықтарға кездесуде.

Бұрын Қазақстанда шығарылған қазақ тіліндегі оқулықтар, көркем әдебиет, газеттер мен журналдар шетелде, әсіресе, Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығы елдерінде тұратын отандастарымыздың мекенжайына кедергісіз жеткізілетін. Соңғы уақытта бұл процесс дерлік тоқтап қалды.

Шетелде тұратын отандастардың қазақстандық бұқаралық ақпарат құралдарына қол жеткізу мүмкіндігі шектеулі. "Шалқар" газетінің шетелде таратылу аясы барынша тарылды; бір кездері әлемнің көптеген елдерінде хабар таратылу аясы барынша тарылды; бір кездері әлемнің көптеген елдерінде хабар тарататын "Шалқар" радиобағдарламасы өз қызметін қалпына келтіруіне қарамастан, өзінің бұрынғы деңгейіне жете алмады.

Көрші Ресей, Қытай, Моңғолия, Өзбекстан, Қырғызстан мемлекеттерінің шекаралас аумақтарындағы отандастарымыз тұратын аудандарда Қазақ радиосының, атап айтқанда "Шалқар" мамандандырылған радиобағдарламасының мемлекеттік тілдегі бағдарламаларының таралуы, қазақ диаспорасы тығыз шоғырланған жерлерде "Қазақ елі" газетін, "Алтын бесік" журналын тұрақты шығару мен тарату бұл саладағы аса көңіл бөлуді қажет ететін проблема болып отыр.

Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығы елдері аумағында, әсіресе қазақ диаспорасының өкілдері тығыз шоғырланған жерлерде қазақстандық басылымдарды, соның ішінде ресми баспасөзді тарату мәселесі әлі де өзектілігін жойған жоқ.

Қазақ диаспорасының өкілдерінде Қазақстанға кіру кезінде, шекаралардан өту кезінде белгілі бір қиындықтар туындайды.

Қазақ диаспорасы тұратын мемлекеттермен, сондай-ақ олардың елшіліктерімен тығыз ынтымақтастық орнату жөніндегі қызмет жетілдіре түсуді талап етеді.

Дегенмен, көптеген қиыншылықтарға қарамастан қазақ диаспорасының өкілдері

мен оралмандардың мүдделерін қорғау жөніндегі дәйекті жұмысты жүзеге асыру жалғастырылуда. Елімізге тұрақты тұру үшін келетін отандастарға Қазақстан Республикасының азаматтығын беру жөнінде жеңілдіктер белгіленген. Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 17 мамырдағы Заңымен "Қазақстан Республикасының азаматтығы туралы" Қазақстан Республикасының 1991 жылғы 20 желтоқсандағы Заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізілді. Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігі Көші-қон полициясы департаментінің ақпаратына сәйкес 2005 жылғы 1 қаңтарға дейін 242449 адам Қазақстанның азаматтығын алды. Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығымен бекітілетін оралмандардың көшіп келу квотасы да жылдан жылға өсуде. Егер 2000 жылы 500 отбасына, 2001 жылы - 600, 2002 жылы - 2655 отбасына квота бекітілсе, 2003 жылы 5000 отбасына 2004 жылы 10000 отбасына бекітіліп отыр. "Оралмандардың 2005-2007 жылдарға арналған көшіп келу квотасы туралы" Қазақстан Республикасы Президентінің 2004 жылғы 27 желтоқсандағы N 1508 Жарлығымен оралмандардың 2005-2007 жылдарға арналған көшіп келу квотасы әрбір күнтізбелік жылға 15000 отбасына дейінгі санда белгіленген.

Оралмандардың Қазақстан Республикасындағы жаңа тұрғылықты жеріне бейімделуіне бағытталған іс-шаралардың тиімділігін анықтау мақсатында оралмандардың экономикалық, әлеуметтік-мәдени және қоғамдық ықпалдастығының кешенді мониторингін жүргізу қажет.

Қазақстанда білім алуға ниет білдіруші қазақ диаспорасы қатарынан жастар өкілдерінің саны жыл сайын өсіп келеді. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің мәліметі бойынша, 2002 жылы қазақ диаспорасы өкілдері мен оралмандар үшін Қазақстан Республикасының барлық өңірлерінде 10 жоғары оқу орнында дайындық бөлімдері ашылды. Қазіргі уақытта еліміздің 15 жоғары оқу орындарында дайындық бөлімшелері жұмыс істеуде.

Қазақстан Республикасы Сыртқы істер министрлігімен келісілген және 2002 жылғы 7 маусымда Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінде тіркелген, мемлекеттік тіркеу нөмірі 1873 Қазақ диаспорасы өкілдерін Қазақстан Республикасының оқу орындарында оқуға іріктеу және жіберу тәртібі, шарттары туралы ережесі Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің 2002 жылғы 23 сәуірдегі N 334 б ұ й р ы ғ ы м е н б е к і т і л г е н .

Шетелдегі қазақ диаспорасы өкілдері үшін қазақстандық баспасөздің қол жетімділігі мәселесін ішінара шешуге "Caspionet" спутниктік телеарнасының мүмкіндіктері ықпал етеді. Қазіргі уақытта телеарна Еуропа, Орта Азия, Орта Шығыс және Солтүстік Африка елдерінде қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде хабар таратуды жүзеге асырып келеді.

Бұдан басқа, "Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Ресей Федерациясының Үкіметі арасында "KAZSAT" байланыс және хабар таратудың қазақстандық спутнигін жасау жөніндегі ынтымақтастық туралы келісім жасасу туралы" Қазақстан

Республикасы Үкіметінің 2004 жылғы 21 желтоқсандағы N 1351 қаулысына сәйкес, Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Ресей Федерациясының Үкіметі арасында " KAZSAT" қазақстандық байланыс және хабар тарату спутнигін жасау жөніндегі ынтымақтастық туралы Келісім жасалды, оның көмегімен қазақ диаспорасы тығыз шоғырланған жерлерде қазақстандық хабар таратушылардың бағдарламаларын қабылдауға арналған цифрлық стандарттардың эфирлік қабылдағыштарын орнату мүмкін болады. Сондай-ақ, бейнелік-насихаттау сипатындағы қазақстандық теле-радио бағдарламаларды, көркем және деректі фильмдерді, сериалдарды, өзге де өнімдерді тарату жөніндегі шаралар кешені іске асырылады.

Қазіргі таңда 11 елде қазақ ұлттық-мәдениет орталықтары жұмыс істейді. Олардың ішінде Өзбекстандағы, Қырғызстандағы қазақ мәдениет орталықтары, Моңғолиядағы Баян-Өлгей өңірлік қоғамы Қазақстанмен тығыз байланыста жұмыс істеп келеді.

Ең көп қазақ мәдениет орталықтары Ресейде шоғырланған. Қазақстанмен шекаралас Ресей өңірлерінің барлығында (Астрахан, Волгоград, Саратов, Самара, Оренбург, Курган, Омск, Новосибирск, Тюмень және Челябинск облыстары, Алтай Республикасы және Алтай өңірі), Мәскеу Санкт-Петербург, Екатеринбург қалаларында, сондай-ақ Татарстан, Башқұртстан, Саха және Қалмақ республикаларында қазақ ұлттық-мәдениет орталықтары бар. Сондай-ақ Стамбул (Түркия) қазақтарының қоғамы, Лондон (Ұлыбритания) қазақтарының қауымдастығы, Кельндегі (Германия) қазақ мәдениет орталығы қазақ мәдениетін насихаттауға бағытталған іс-шараларды жүзеге асыруда. Австрия, Швеция, Венгрия, Украина сияқты мемлекеттерде кіші қазақ мәдениет орталықтары жұмыс істейді.

Ресейде, Қытайда, Түркияда және Еуропа елдерінде тұратын қазақтардың Қазақстанда кәсіпкерлік қызметпен шұғылдануға, сондай-ақ өз инвестицияларын Қазақстан экономикасының перспективалы салаларына салуға мүмкіндіктері бар. Шетелдегі өз отандастарының экономикалық және қаржылық әлеуетін өзінің дамуы үшін жемісті пайдаланып отырған Қытай сияқты бірқатар елдердің тәжірибесін атап өту керек.

Дүниежүзі қазақтары қауымдастығының отандастармен едәуір жұмыс істеу тәжірибесі бар. Қауымдастық өзі құрылған күннен бергі он жылдың ішінде шетелде тұратын отандастармен қоғамдық өмірдің барлық салаларында қарым-қатынас орнатуға бағытталған кең іс-шаралар кешенін іске асырды. Қауымдастықтың шетелдік мемлекеттік ұйымдармен және қоғамдық бірлестіктермен тікелей жұмыс істеуге толық мүмкіндіктері бар.

4. Бағдарламаның мақсаты мен міндеттері

Осы Бағдарламаның мақсаты - біртұтас қазақ ұлтының құрамдас бөлігі ретінде шетелде тұратын отандастарды олардың сұраныстарын ескере отырып

әлеуметтік-экономикалық, құқықтық қорғау, қолдау жөніндегі мемлекеттік жүйені ж а с а у б о л ы п т а б ы л а д ы .

Қойылған мақсатқа қол жеткізу үшін мынадай міндеттерді шешу қажет:

1) шетелде тұратын отандастарды қолдау мәселелері бойынша нормативтік құқықтық базаны жетілдіру;

2) шетелде тұратын отандастармен тығыз экономикалық қарым-қатынас орнату үшін жағдай жасау;

3) шетелде тұратын отандастармен тұрақты негізде мәдени-гуманитарлық байланыстарды ұстау үшін жағдай жасау;

4) шетелде тұратын отандастарды ақпараттық қамтамасыз ету;

5) шетелде тұратын отандастарды Қазақстан Республикасының оқу орындарында білім алуға дайындау үшін жағдай жасау;

б) шетелдік қазақ диаспорасының бірігуіне ықпал ету.

5. Бағдарламаны іске асырудың негізгі бағыттары мен тетіктері

5.1. Шетелде тұратын отандастарды қолдау мәселелері бойынша нормативтік құқықтық базаны жетілдіру

Шетелде тұратын отандастарға қолдау көрсетуді құқықтық реттеуді жетілдіру шетелдік отандастардың саяси, мәдени-ағартушылық, көші-қон, азаматтық, әлеуметтік-экономикалық мәселелерін шешуге, олармен экономикалық және мәдени-рухани байланыстарды күшейтуге бағытталатын болады.

Осыған байланысты мынадай іс-шараларды жүргізу көзделеді:

1) нормативтік құқықтық актілерге шетелде тұратын отандастарға қолдау көрсетуге қатысты бөлігінде өзгерістер мен толықтырулар енгізу;

2) көші-қон процестерін реттеу, таяу және алыс шет мемлекеттермен қазақ диаспораларының мәселелері бойынша екі жақты қарым-қатынастарды одан әрі дамыту жөніндегі нормативтік құқықтық базаны жетілдіру;

3) Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығы елдерімен азаматтық алу тәртібін оңайлату;

4) республиканың инвестициялық тартымдылығын арттыру мақсатында шетелдік қазақ диаспораларының экономикалық әлеуетін қазақстандық экономикаға кіріктіру мәселелерін құқықтық реттеу.

5.2. Шетелде тұратын отандастармен тығыз экономикалық қарым-қатынас орнату үшін жағдай жасау

Шетелде тұратын отандастармен экономикалық қарым-қатынастарды күшейту мақсатында :

1) шетелде тұратын отандастардың экономикалық әлеуетін, олардың тұратын елдеріндегі әлеуметтік ұтқырлығы мен кәсіби қызметі көрсеткіштерін талдауды жүргізу ;

2) кейбір экономикалық дамыған елдердің өздерінің шетелдік отандастарымен экономикалық ынтымақтастығы бойынша тәжірибесін зерделеу және пайдалану;

3) қазақстандық кәсіпкерлер мен шетелде тұратын отандастар қатарындағы бизнесмендер арасында қарым-қатынастарды жолға қоюға ықпал ету;

4) шетелде тұратын отандастардың экономикалық әлеуеті мен инвестициялық мүдделерін ескере отырып, олардың капиталдарын қатыстырып, бірлескен кәсіпорындар құруға ықпал ету қажет.

5.3. Шетелде тұратын отандастармен тұрақты негізде мәдени-гуманитарлық байланыстарды ұстау үшін жағдай жасау

Шетелдік қазақ мәдениеті - бүкіл қазақ халқының жалпыұлттық мәдениетінің ажырамас бөлігі екенін ескере отырып, шетелде тұратын отандастарымыздың мәдени және рухани сұранысын қанағаттандыруға қажетті жағдай жасау мақсатында, Бағдарламада :

1) жүйелі ғылыми негізде қазақ диаспорасының олардың тұрып жатқан еліндегі қалыптасу тарихын, дәстүрі мен әдет-ғұрпын, мәдениет, өнер саласындағы жетістіктерін жан-жақты зерттеу;

2) қазақ диаспорасының ұлттық-мәдени қажеттіліктерін қанағаттандыру саласындағы құқығын бұзу фактілерінің мониторингін жүргізу;

3) шетелде тұратын отандастардың этникалық болмысын сақтау және тұрып жатқан елінің этникалық ортасына қазақ халқының өкілі ретінде белсенді сіңуі үшін жағдай жасау ;

4) шетелде тұратын отандастардың ғылыми, мәдениет және шығармашылық ұйымдарымен тұрақты қарым-қатынас ұстау;

5) тұрып жатқан елдерінде ана тілін, Қазақстан тарихын оқып үйрену, ұлттық дәстүрлерге және мәдениетке тарту үшін қажетті жағдай жасауға ықпал ету;

6) қазақ диаспорасы өкілдерінің шығармашылық әлеуетін дамытуға және оларды қазақтардың жалпыұлттық мәдениетіне кіріктіруді күшейтуге, мәдени байланыстарды жан-жақты дамытуға бағытталған фестивальдар, ақындар сайыстарын (мұшайра) және басқа да іс-шаралар ұйымдастыру;

7) қазақ диаспорасына өздері тұратын мемлекеттердің Қазақстан Республикасымен мәдени және экономикалық байланысын кеңейту мен нығайтуға қосатын үлесін ұлғайтуға бағытталған іс-шараларды өткізуіне ықпал ету көзделеді.

5.4. Шетелде тұратын отандастарды ақпараттық қамтамасыз ету

Отандастарға ақпараттық қолдау көрсету, сондай-ақ оларды мемлекеттік тапсырыс шеңберінде баспа өнімдерімен қамтамасыз ету үшін мынадай шараларды іске асыруды көздеу қажет:

- 1) шетелде тұратын отандастардың қазақстандық бұқаралық ақпарат құралдарына қол жеткізуі үшін ұйымдастыру-техникалық және құқықтық жағдайлар жасау;
- 2) Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығы елдерінің аумағында, әсіресе қазақ диаспорасы тығыз орналасқан жерлерде, қазақ тіліндегі баспа өнімдерін тарату мәселелерін мемлекетаралық деңгейде реттеу;
- 3) перспективада Азия-Тынық мұхит өңірі елдерін қамти отырып, "Caspionet" спутниктік телеарнасының хабар таратуын кеңейту;
- 4) дүниежүзілік Интернет жүйесінде қазақ тіліндегі "www.otandastar.kz" веб-порталын құру;
- 5) шетелде тұратын отандастарға бағдарланған арнайы баспа өнімдерін шығаруды және таратуды ұйымдастыру.

5.5. Шетелде тұратын отандастарды Қазақстан Республикасының оқу орындарында білім алуға дайындау үшін жағдай жасау

Бұл бағытты іске асыру шегінде мынадай іс-шараларды жүзеге асыру қажет:

- 1) қазақ диаспорасы өкілдерінің қатарынан дарынды балаларды іріктеу және әр түрлі үлгідегі оқу орындарының интернаттарында (гимназияларда, лицейлерде, колледждерде және басқаларда) оқыту;
- 2) қазақ диаспорасына білім беру саласында жәрдемдесу мәселелері бойынша семинарлар өткізу, ұсыныстар, әдістемелік әдебиеттер әзірлеу, тәжірибе алмасу;
- 3) шет елдердегі қазақ мектептеріне оқулықтармен және оқу-әдістемелік құралдармен қамтамасыз етуге көмек көрсету.

5.6. Шетелдік қазақ диаспорасының бірігуіне ықпал ету

Бұл мақсатты іске асыру:

- 1) шетелде тұратын отандастармен өзара іс-әрекет мәселелері бойынша қазақтардың дүниежүзілік және кіші құрылтайларын және басқа да ұйымдастыру іс-шараларын өткізуді;
- 2) қазақ диаспорасын дамыту, шетелдегі отандастарға қолдау көрсету мәселелері бойынша симпозиумдар, ғылыми-практикалық конференциялар, семинарлар, дөңгелек үстелдер өткізуді;
- 3) әртүрлі елдерде тұратын қазақ диаспоралары арасында қарым-қатынасты жолға қоюға ықпал етуді;

4) Қазақстан Республикасының қазіргі заңнамасы шеңберінде, қазақ диаспорасы өкілдерінің, оның ішінде дарынды жастардың (зияткерлік, мәдени, спорт салалары және т.б.) Қазақстанға көшуі жөніндегі практикалық мәселелерді жедел шешуді көздейді.

6. Қажетті ресурстар мен бағдарламаны қаржыландыру көздері

Бағдарламаны қаржылай қамтамасыз ету республикалық бюджеттен жүзеге асырылады.

2005-2007 жылдарға арналған Бағдарламаны қаржыландырудың жалпы көлемі - 1789773 мың теңге, оның ішінде 2005 жылы - 591589 мың теңге, 2006 жылы - 594418 мың теңге, 2007 жылы - 603766 мың теңгені құрайды.

Бағдарламаны 2005-2007 жылдары іске асыру үшін қажетті бюджет қаражатының көлемі тиісті қаржы жылына арналған республикалық бюджетте қалыптастыру кезінде нақтыланатын болады.

7. Бағдарламаны іске асырудан күтілетін нәтижелер және оның индикаторлары

Бағдарламаны іске асыру шетелде тұратын отандастармен жан-жақты байланысты дамыту және нығайту үшін қажетті жағдай жасауға мүмкіндік береді.

Бағдарламаны іске асыру нәтижесінде:

1) шетелдегі қазақ диаспораларымен өзара іс-әрекет жасау мәселелері бойынша мемлекетаралық байланыстарды реттеудің құқықтық негіздері жетілдіріледі (2006-2007 жылдар);

2) Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығы елдерімен азаматтық алудың оңайлатылған тәртібі туралы халықаралық шарттардың жобалары әзірленеді (2006 жылдың екінші жартысы);

3) шетелде тұратын отандастар қатарындағы бизнес өкілдерінің Қазақстан экономикасына тартылуы үшін қажетті құқықтық және ұйымдастырушылық жағдай қалыптастырылады (2006-2007 жылдар);

4) әлеуметтік зерттеулер жүргізілетін: 2005 жылы - екі, 2006 жылы - бір, 2007 жылы - үш;

5) әлеуметтік зерттеулердің нәтижелерін ескере отырып, жыл сайын "Шетелде тұратын отандастардың жағдайы және оларды қолдау іс-шараларының жүзеге асырылуы" атты тақырыпқа талдаулық баяндамалар әзірленетін;

6) шетелде тұратын отандастарға қазақ ұлттық мәдени орталықтарының жұмысын ұйымдастыруға көмек көрсетілетін (2005-2007 жылдар);

7) мынадай:

Еуропа елдерінде тұратын қазақ жастарының өнер және спорт (2005-2007 жылдар), шетелде тұратын отандастардың халық шығармашылығы (2006-2007 жылдар), қазақ диаспорасы өкілдерінің қатысуымен ақындардың халықаралық мүшайрасы (2005-2007 жылдар) фестивальдары өткізіледі;

8) Таяу және алыс шет елдердегі қазақ әдебиеті мен мәдениетінің күндері өткізіледі (2006 - 2007 жылдар);

9) "Caspionet" спутниктік арнасының хабар таратуы қамтамасыз етіледі, ғаламдық Интернет желісінде қазақ тіліндегі www.otandastar.kz web-порталы құрылады (2007 жылы), отандастарымыз тұратын елдерде "Туған тіл" мамандандырылған альманахын шығару және тарату ұйымдастырылады (2005-2007 жылдар);

10) таяу және алыс шетелдегі қазақ мектептерін оқулықтармен, оқу-әдістемелік құралдарымен қамтамасыз ету жақсартылады;

11) жыл сайын шетелде тұратын отандастармен өзара қарым-қатынас мәселелері бойынша 10 ғылыми-практикалық конференциялар, семинарлар және дөңгелек үстелдер өткізіледі;

12) қазақтардың Дүниежүзілік III құрылтайы (2005 жылы), Кіші құрылтайы (2006 жылы) өткізілетін болады.